

PSIXOLOGIYA SOHASINING O‘ZBEKISTONDA RIVOJLANISHI VA HOZIRGI KUNDA O‘RNI.

Qudaybergenova Shasanem

Kegeyli tumani 11-sonli maktab amaliyotshi psixologi

Annotasiya: *Har qanday fanni yoki sohani bilishdan oldin dastlab uning tarixini o‘rganish maqsadga muvofiqdir. Shu sababli ushbu maqolamda men Psixologiya fan sifatida O‘zbekistonda qanday vujudga kelgani va uning rivojlanish tarixi yurtimizda qanday kechgani va hozirgi kunda mamlakatimizda psixologiya sohasini rivojlantirish bo‘yicha qilinayotgan sa‘y-harakatlar haqidagi fikrlarni yoritib bermoqchiman.*

Kalit so‘zlar: *Pedagogika, psixologiya, metod, pedagogik faoliyat, ta‘lim-tarbiya*

Аннотация: *Прежде чем познать какую-либо науку или область, сначала изучение его истории соответствует цели. Именно поэтому в этой статье я Как психология как наука зародилась в Узбекистане и его Я хотел бы пролить свет на историю развития в нашей стране и текущие усилия по развитию области психологии в нашей стране.*

Ключевые слова: *Педагогика, психология, метод, педагогическая деятельность, образование.*

Abstract: *In Before knowing any science or field, its first studying its history is in accordance with the purpose. That is why in this article I How psychology as a science came into being in Uzbekistan and its I would like to shed some light on the history of development in our country and the current efforts to develop the field of psychology in our country.*

Key Words: *Pedagogy, psychology, method, pedagogical activity, education.*

KIRISH

Psixologiyaning fan sifatida yurtimizda rivojlanish tarixiga e‘tibor beradigan bo‘lsak shuni ta‘kidlash lozimki, u oxirgi o‘n yilliklar mobaynida shakllanmoqda, xolos. Lekin tarixan, umuman psixologiyaning O‘zbekiston hududida shakllanishini tahlil qilinsa, uning diniy-falsafiy olimlar va qarashlar tizimida o‘ziga xos tarzda shakllanib

kyolganini ko‘rish mumkin. Masalan, eramizning II-III asrlarida rivoj topgan manixizm (asoschisi Mani) yoki mazdakizm (asoschisi Mazdak) va boshqalar o‘z diniy qarashlari tizimida ijtimoiy munosabatlar, ijtimoiy adolat va shaxsning o‘ziga xosligi kabi g‘oyalarni keng tashviqot qilganlar. Lekin tarix bizga shundan darak beradiki, yaxlit, sistematik ijtimoiy psixologik qarashlar sistemasi umuman bo‘lmagan. Shuni alohida ta’kidlash lozimki, O‘zbekistonda o‘tkazilayotgan psixologik tadqiqotlar asosan oila va oilaviy munosabatlarga bag‘ishlangan. Chunonchi, birinchi ijtimoiy psixologik tadqiqot ham 70- yillarning oxiri 80- yillarning boshida I. Yoqubov tomonidan o‘tkazilgan bo‘lib, u oilaviy munosabatlarning barqarorligi va erxotin ijtimoiy rollarining muvofiqligini ta’minlovchi sotsial-psixologik omillarni o‘rgandi. Tadqiqot natijasida, shu narsa aniqlandiki, oila a’zolarining rollar borasidagi muvofiq o‘zaro munosabatlari oilaviy xamjihatlikning muhim shartidir. Oilaviy majorolar esa, asosan hozirgi zamon o‘zbek ayolining ijtimoiy mehnat bilan bandligi hamda oilaviy munosabatlarda eskilik sarqitlarining saqlanib qolganligidadir. [1].

MULOHAZA VA NATIJALAR

Hozirgi kunda O‘zbekistonda ham psixologiya tarmoqdari kuchayib unga e‘tibor berilmoqda. Hozirgi yetishib chiqqan barcha olimlarimiz O‘zbekistondagi psixologiyani chet mamlakatlari psixologiyasi kabi yuqori cho‘qqiga chikishida katta hissa qo‘shib, intilmoqdalar. Odamlar ongiga esa milliy psixologiya asosida, ya‘ni milliylik ro‘hida tarbiyalab, ularni ongiga psixologiyani sindirmoqdalar. O‘zbekistonda psixologiya fanining hozirgi ahvoli ilgarigidan ancha rivojlangan. Chunki bu fanni uqitish muassasa tayyorlov qurollar va markazlar ochilib kishilar ongiga yetib bormoqda. Bundan tashqari psixologiya tarmoqlari bo‘yicha turli xil muammolarni yechishda asosiy rol uynaydi. Bu fanni rivojlanishida o‘zbek psixologiyasi, ya‘ni B.Qodirov, V.Karimova, M.Voxidov, M.Davletshin va boshqa olimlarning hissasi katta. Hozirgi kunda psixologiya fani ham o‘z tarmoqlarini rivojlantirmoqda. Xulosa qilib aytganda psixologiya fanini rivoji odamlar hayotiga ya‘ni yashash tarziga o‘z ta‘sirini ko‘rsatmoqda.

Bundan tashqari, oxirgi yillarda katta guruhlar psixologiyasiga oid qator tadqiqotlar o‘tkazildi. Masalan, V.M.Karimovanning o‘zbek xotin-kizlari ijtimoiy tasavvurlarining

o'zgarishi mexanizmini o'rganishga bag'ishlangan tadqiqoti (1987), E. Usmonovning o'zbek ayollarining suitsidal (ya'ni o'z-o'ziga o't qo'yish) xulq-atvorining ijtimoiypsixologik sabablarini o'rganishga bag'ishlangan tadqiqoti (1993), E. No'monovning o'zbek oilalaridagi reproduktiv ustanovkalarining xususiyatlariga bag'ishlangan, M.Zokirovaning erkak va ayollardagi rollar hakidagi tasavvurlarning o'ziga xosligini o'rganishga bag'ishlangan ilmiy tadqiqoti, M.Toshpo'latovning o'zbek yoshlaridagi ijtimoiy xulq-atvorning bozor iqtisodiyoti sharoitidagi o'ziga xos qirralarini o'rganishga qaratilgan ishlari va boshqalar shular jumlasidandir. Bu tadqiqotlar natijasida yaqin kelajakda yangi etnopsixologik konsepsiya shakllanadi va bu respublikamizdagi ilmiy ishlarning rivojiga o'z hissasini qo'shadi. [2]

Falsafa va uning oxirgi paytlarda shakllanib, rivojlanib borayotgan ijtimoiy falsafa qismi bilan bo'lgan aloqa bu ikkala fanning inson va uning hayoti mohiyatini to'la anglash va uning rivojlanib borish tendensiyalarini belgilashdagi o'rni va ahamiyatidan kelib chiqadi. Tabiat, jamiyat va inson tafakkurining rivojlanishiga oid bo'lgan umumiy qonuniyatlar va tamoyillarni psixologiya falsafaning bazasidan oladi va shu bilan birga o'zi ham inson ongi va tafakkuri qonuniyatlari sohasidagi yutuqlari bilan falsafani boy ma'lumotlarga ega bo'lishiga yordam beradi. Shuni alohida ta'kidlash joizki, mustaqillik mafkurasi va milliy ongning shakllanishiga taalluqli umumiy ilmiy qonuniyatlarni izlashda ham yurtimiz sharoitida bu ikkala fan - falsafa va psixologiyaning hamkorligi bevosita sezilmoqda. Bu bog'liqlik avvalo yangicha tafakkur va dunyoqarashni shakllantirish muammosi ko'ndalang turgan tarixiy davrda milliy mafkura va milliy g'oyani shakllantirish kabi dolzarb vazifani bajarishga xizmat qilmoqda. [4]

XULOSA

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, O'zbekistonda psixologlar oldida juda muhim tadqiqot mavzulari mavjudki, ularda hozirgi mustaqillik sharoitida shaxs va turli ijtimoiy guruhlar psixologiyasida ro'y berayotgan o'zgarishlar, turli yosh, demografik etnik professional guruhlariga mansub bo'lgan kishilarning ijtimoiy tasavvurlari, ular asosida ijtimoiy xulq-atvorni ilmiy boshqarish asoslari ishlab chiqilishi lozim. YA'ni, ishlab chikarish ijtimoiy psixologiyasi, boshqarish psixologiyasi, guruhlar psixologiyasi hamda ommaviy psixik jarayonlarning ta'siri masalalari o'zbek psixologlaridan o'z echimini

kutmoqdaki, ularda ilg'or fan yutuqlaridan foydalanilgan holda xududning milliy o'ziga xos qirralari ishlab chiqilishi kerak.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Абрамова, Г.С. Практическая психология: учебное пособие. Москва : Прометей, 2018. - 528 с.
2. S.K.Mangal: "General Psychology" 2013y. 19 b.
3. Nishanova, Zamira Taskarayevna. Psixoiogik maslahat: o 'q u v qo'llanma. O'zbekiston Respublikasi Oliy va o 'rta maxsus ta'lim vazirligi. – T.: «O'zbekiston faylasuflari milliy jamiyati» nashriyoti, 2010. – N 4 to'plam
4. To'rt temperament :sanguine,flegmatik,xolerik va melanxolik shaxs turlari. 2017 y. - N 1 to'plam.221 b.
5. Sulaymonov, J. B. (2021). IBN XALDUNNING „MUQADDIMA “ASARIDA JAMIYAT TARAQQIYOTIGA TA’SIR QILUVCHI OMILLAR TALQINI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(4), 732-737.
6. Sulaymonov, J. B. (2021). ABU ZAYD ABDURAHMON IBN XALDUNNING „MUQADDIMA “ASARIDA DAVLAT TUSHUNCHASIGA YONDASHUVLAR TALQINI. Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences, 1(6), 9-14